

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 16 मार्च 2026

1937-

चवदार
तळ्याचे पाणी
पिण्यासअस्पृश्यांचा हक्क कोर्टाद्वारे डॉ.
बाबासाहेबांनी प्रस्थापित करून
घेतला. **संकलन प्रा. यशवंत दुपटे**

दैनिक

किंमत : ₹५/-

Daily

Rate: Rs. 5/-

सोमवार, १६ मार्च २०२६

Monday, 16 March 2026

❏ वर्ष : ६ | ❏ अंक : ७७

❏ Year : ६ | ❏ Issue : 77

चार राज्ये आणि एका केंद्रशासित प्रदेशात निवडणुका

भारतीय निवडणूक आयोगाने सहा राज्यांमधील पोटनिवडणुकांचे सविस्तर वेळापत्रक जाहीर केले आहे, ज्यामध्ये चार राज्ये आणि एक केंद्रशासित प्रदेश समाविष्ट आहे. या सहा राज्यांमधील आठ विधानसभा जागांसाठी पोटनिवडणुका होत आहेत. या जागांपैकी सर्वात महत्वाची जागा म्हणजे महाराष्ट्रातील बारामती मतदारसंघ. गोवा, कर्नाटक, नागालँड आणि त्रिपुरा येथे 9 एप्रिल रोजी मतदान होणार आहे, तर गुजरात आणि महाराष्ट्रात 23 एप्रिल रोजी मतदान होणार आहे. या राज्यांमधील मतमोजणीही 4 मे रोजी होणार आहे.

नवी दिल्ली : निवडणूक वेळापत्रकाची घोषणा झाल्यानंतर, भाजप, काँग्रेस, तृणमूल काँग्रेस, डावे पक्ष आणि द्रमुक यासारख्या पक्षांनी प्रतिक्रिया दिली. अनेक नेत्यांनी सांगितले की त्यांचे पक्ष पूर्ण ताकदीने निवडणूक लढवतील. काहींनी मतदार यादी आणि निवडणूक प्रक्रियेबद्दलही प्रश्न उपस्थित केले. सर्व पक्षांनी सांगितले की येणाऱ्या निवडणुका त्यांच्यासाठी महत्वाच्या आहेत आणि अंतिम निर्णय जनतेचा असेल. पश्चिम बंगालमध्ये विधानसभा निवडणुका दोन टप्प्यात घेण्याच्या निवडणूक आयोगाच्या निर्णयाचे काँग्रेसने स्वागत केले आहे. ज्येष्ठ काँग्रेस नेते प्रदीप भट्टाचार्य म्हणाले की, हा निर्णय योग्य आहे, परंतु सर्वात मोठी चिंता ही आहे की मतदारांना भीती आणि दबावाशिवाय मतदान करता यावे. ते म्हणाले की, यापूर्वी अनेक वेळा बहु-चरणीय निवडणुका झाल्या होत्या, तरीही मतदारांना मुक्कणे मतदान करता आले नाही. बंगालमधील 294 जागांसाठी 23 आणि 29 एप्रिल रोजी मतदान होणार आहे, तर मतमोजणी 4 मे रोजी होईल.

सिलिगुडीचे महापौर आणि तृणमूल काँग्रेस नेते गौतम देव यांनी सांगितले की पश्चिम बंगालमधील निवडणुका दोन टप्प्यात होतील आणि त्यांचा पक्ष पूर्ण ताकदीने लढेल. त्यांनी सांगितले की सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे निष्पक्ष मतदार यादी. सर्व पात्र मतदारांचा यादीत समावेश केला जाईल आणि कोणताही भेदभाव केला जाऊ नये. गौतम देव यांनी दावा केला की पश्चिम बंगालचे लोक निवडणुकीसाठी पूर्णपणे तयार आहेत आणि तृणमूल काँग्रेस जिंकेल.

चार राज्ये आणि एका केंद्रशासित प्रदेशात निवडणूक वेळापत्रक जाहीर झाल्यानंतर, केंद्रीय मंत्री गिरीराज सिंह यांनी पश्चिम बंगालला सर्वात महत्वाची निवडणूक

सहा राज्यांमधील आठ जागांसाठी पोटनिवडणुका जाहीर

नवी दिल्ली : गुजरात आणि महाराष्ट्रासह सहा राज्यांमधील आठ विधानसभा जागांसाठी पोटनिवडणूक जाहीर केली. महाराष्ट्रात, अहिल्यानगर जिल्ह्यातील राहुरी मतदारसंघासाठी तसेच अजित पवारांचा बालेकिष्ठा मानल्या जाणाऱ्या बारामती मतदारसंघासाठी पोटनिवडणूक होणार आहे. गोवा, कर्नाटक, नागालँड आणि त्रिपुरा या सहा राज्यांसाठी पोटनिवडणुकांचा कार्यक्रम निवडणूक आयोगाने जाहीर केला.

संपूर्ण पोटनिवडणुकीचे वेळापत्रक
गोवा, कर्नाटक, नागालँड आणि त्रिपुरा येथील पोटनिवडणुकांसाठी अधिसूचना 16 मार्च 2026 रोजी म्हणून वर्णन केले. गिरीराज सिंह यांनी आरोप केला की तृणमूल काँग्रेसचे कार्यकर्ते मतदारांना धमकावण्याचा प्रयत्न करतात. त्यांनी दावा केला की यावेळी पश्चिम बंगालमध्ये भाजपचा मोठा विजय होईल. झारखंडमधील केंद्रीय संरक्षण राज्यमंत्री संजय सेठ यांनी काँग्रेसवर निशाणा साधत म्हटले की काँग्रेस देशविरुद्ध सतत नकारात्मक वातावरण निर्माण करत आहे. ते म्हणाले की राहुल गांधींच्या नेतृत्वाखाली काँग्रेस एकामागून एक निवडणुका हरत आहे आणि आता एका शतकाकडे वाटचाल करत आहे. संजय सेठ म्हणाले की प्रधानमंत्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली भाजप बिहारमध्ये जितके मोठे विजय मिळवले तितकेच या पाच राज्यांमध्येही मोठे विजय मिळवेल. केरळ विधानसभेतील विरोधी पक्षनेते आणि काँग्रेस नेते व्ही.डी. सतीशन म्हणाले की, यूडीएफ पूर्ण आत्मविश्वासाने निवडणुकीत उतरत आहे. स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीत मिळवलेल्या प्रचंड

जारी केली जाईल. या राज्यांमध्ये नामांकन दाखल करण्याची शेवटची तारीख 23 मार्च 2026 आहे. नामांकनांची छानजी 24 मार्च 2026 रोजी होईल आणि 26 मार्च 2026 पर्यंत माघार घेता येईल. या चारही राज्यांमध्ये 9 एप्रिल 2026 रोजी मतदान होणार आहे. गुजरात आणि महाराष्ट्रातील पोटनिवडणुकांसाठी अधिसूचना 30 मार्च 2026 रोजी जारी केली जाईल. या राज्यांमध्ये नामांकन दाखल करण्याची शेवटची तारीख 6 एप्रिल 2026 आहे. नामांकनांची छानजी 7 एप्रिल 2026 रोजी होईल आणि 9 एप्रिल 2026 पर्यंत माघार स्वीकारली जाईल. गुजरात आणि महाराष्ट्रात 23 एप्रिल 2026 रोजी मतदान होईल. सर्व पोटनिवडणुकांसाठी मतमोजणी 4 मे 2026 रोजी होईल. विजयानंतर, यूडीएफला यावेळी केरळमध्ये 100 हून अधिक जागा जिंकण्याचा विश्वास आहे.

पाच राज्यांच्या निवडणुकीत यावेळी नवीन तयारी ?

- * मतदान केंद्रावर मोबाईल फोन जमा करण्याची सुविधा.
- * ईन्टीएम मजपुडिकेवर उमेदवारांचे रंगीत फोटो आणि नावे मोठ्या अक्षरात लिह.
- * प्रत्येक मतदान केंद्रावर जास्तीत जास्त 1200 मतदार.
- * मतदान केंद्राच्या 100 मीटर बाहेर उमेदवारांसाठी मतदान केंद्र ठेवता येतील.
- * माहिती रिलप अधिक स्पष्ट आणि चांगल्या.
- * सर्व प्रमुख मतदार सेवा आणि सर्व भागधारकांसाठी एक-स्टॉप डिजिटल प्लॅटफॉर्म.
- * सर्व मतदान केंद्रांवर 100 टक्के वेबकास्टिंग.

मतदानाच्या टक्केवारीचा डेटा दर दोन तासांनी गेट ECINET वर अपलोड केला जाईल.

23 मार्च रोजी जंतरमंतर येथे धरणे आंदोलन

खासदार सीएपीएफ विधेयकाला पाठिंबा

नवी दिल्ली : केंद्रीय सशस्त्र पोलिस दल (सामान्य प्रशासन) विधेयक, 2026 ला मंत्रिमंडळाने मंजुरी दिल्यानंतर, ते संसदेत मांडण्याची तयारी सुरू आहे. दरम्यान, माजी सीपीएफ कॅंडर अधिकाऱ्यांनी या विधेयकाविरुद्ध लोकसभा आणि राज्यसभेच्या सदस्यांकडून पाठिंबा मिळवण्यास सुरुवात केली आहे. खासदारांना निवेदन सादर केले जात आहे. सध्या, विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी, आंध्र प्रदेशचे मुख्यमंत्री एन. चंद्राबाबू नायडू, उत्तर प्रदेशचे माजी मुख्यमंत्री अखिलेश यादव, राष्ट्रीय जनता दलाचे राज्यसभेचे खासदार मनोज कुमार झा आणि तेजस्वी यादव, आपचे राज्यसभेचे खासदार संजय सिंह आणि तृणमूल काँग्रेस (टीएमसी) सह इतर अनेक पक्षांच्या नेत्यांशी संपर्क साधला जात आहे. अलायन्स ऑफ ऑल एक्स-पॅरामिलिटरी फोर्सेस वेल्फेअर असोसिएशनने 23 मार्च रोजी जंतरमंतरवर निषेध करण्याची घोषणा केली आहे. या प्रकरणाबाबत असोसिएशनने प्रधानमंत्री कार्यालयाला नोटीस सादर केली आहे.

दुबई मरिना परिसरात हवाई संरक्षणाकडून क्षेपणास्त्रे निकामी

नवी दिल्ली : मध्य पूर्वेतील देशांमध्ये गेल्या 16 दिवसांपासून युद्ध सुरू असून रविवारी पहाटे दुबईतील अनेक प्रमुख जिल्ह्यांत मोठे आवाज झाल्याचे येथील नागरिकांनी सांगितले हे आवाज प्रामुख्याने दुबई मरिना आणि अल सुफूह भागात ऐकू आले. दुबई मीडिया ऑफिसने याबाबत अधिकृत माहिती दिली असून त्यांनी म्हटलंय की, संयुक्त अरब अमिरातीच्या (UAE) अत्याधुनिक हवाई संरक्षण प्रणालीने केलेल्या यशस्वी प्रतिवादांमुळे (interceptions) हे आवाज झाले होते. गेल्या दोन दिवसांतही अशाच प्रकारच्या घटनांची नोंद झाली होती. शनिवारी शहराच्या मध्यवर्ती भागात स्फोट किंवा प्रतिवादांशी संबंधित आवाज ऐकू आले, तर शुक्रवारी दुबईच्या गजबजलेल्या 'डाउनटाउन' भागातील रहिवाशांनी अशाच आवाजांची माहिती दिली. प्रत्यक्षदर्शींच्या म्हण्यानुसार, दुबईच्या आर्थिक क्षेत्रावर संशयित इराणी ड्रोनने हल्ला केला, ज्यामुळे मोठे स्फोट झाले आणि आकाशात धुराचे लोट उसळले. जागतिक आर्थिक आणि विमान वाहतुकीचे प्रमुख केंद्र असलेले दुबई शहर इराणसोबतच्या युद्धात थेट हल्ल्यांचा सामना करत आहे. अमिरातीच्या अधिकाऱ्यांनुसार, युद्ध सुरू झाल्यापासून आतापर्यंत युद्धाच्या दिशेने 1,700 हून अधिक क्षेपणास्त्रे आणि ड्रोन डागण्यात आले आहेत, ज्यापैकी बहुतांश हवाई संरक्षण यंत्रणेने यशस्वीरीत्या रोखले आहेत. असे असूनही, काही हल्ले किंवा पडलेल्या ढिगार्यांमुळे दाट लोकवस्ती असलेल्या या शहरातील घरे, कार्यालये आणि रस्त्यांचे नुकसान झाले असून यात चार नागरिकांचा मृत्यू झाला आहे, तर

महाराष्ट्र विधानसभेत धर्म स्वातंत्र्य विधेयक सादर ...

मुंबई : राज्य सरकारने विधानसभेत सादर केलेले धर्म स्वातंत्र्य विधेयक दोन्ही सभागृह सदस्यांच्या समितीकडे पुनर्विचारार्थ पाठवण्यात यावे तसेच मुलभूत हक्कावर घाला घालणाऱ्या या विधेयकावर आक्षेप नोंदवण्यासाठी विधेयकावर जनतेकडून हरकती मागवण्यात याव्यात, अशी मागणी समाजवादी पक्षाचे भिवंडी पूर्वचे आमदार रईस शेख यांनी केली आहे. सामान्यांना गॅस मिळत नाही. हॉटेल बंद पडत असून अनेकांचे रोजगार गेले आहेत. त्यावर चर्चा न करता समाजात फूट पाडणाऱ्या धर्म स्वातंत्र्यासारख्या विधेयकावर सभागृहात चर्चा होत आहे. बळजबरीने धर्मांतराला अटकाव करणारे विधेयक कायदे आहेत. अल्पसंख्याक समाजाला निशाणा बनवण्यासाठी सदर विधेयक आणले आहे, असा आरोप आमदार शेख यांनी केला.

लव जिहाद बाबत या सरकारने असाच सभ्रम निर्माण केला होता. प्रत्यक्षात लव जिहादच्या घटना सरकारला सापडल्याच नाहीत. धर्म

या विधेयकावर सविस्तर चर्चा आवश्यक ...

धर्म स्वातंत्र्य विधेयक दोन्ही सभागृह सदस्यांच्या समितीकडे पाठवण्यात यावे. तसेच या समितीमध्ये अल्पसंख्याक समुदायातील सदस्य असावेत. तशी मी सोमवारी नोटीस देणार आहे. या विधेयकावर नागरी संघटना व अल्पसंख्याक संस्थांना भूमिका मांडता आली पाहिजे. त्यासाठी या विधेयकावर सार्वजनिक हरकती व सूचना मागवल्या पाहिजेत, अशी मागणी आमदार शेख यांनी केली.

स्वातंत्र्यमध्ये धर्मांतराची सुद्धा मुभा असतेच. हे विधेयक मुलभूत हक्काच्या, गोपनीयतेच्या आणि धर्म स्वातंत्र्याच्या विरोधात आहे. समाजात दुही निर्माण करण्याचा हे विधेयक आणण्यामागे सरकारचा डाव आहे, असा आरोप आमदार रईस शेख यांनी केला. शासकीय विधेयके शासनाचा विधि व न्याय विभाग बनवतो. तत्कालीन पोलीस महासंचालक रश्मी शुक्ला यांच्या अध्यक्षतेखाली या विधेयकाचा मसुदा तयार करण्यासाठी

धर्म स्वातंत्र्य विधेयक काय आहे विधेयक

धर्म स्वातंत्र्य विधेयकानुसार धर्मांतर करण्यासाठी 60 दिवसांची नोटीस देणे बंधनकारक आहे. तसेच त्या नोटीसीवर आक्षेप मागवले जाणार आहेत. त्याची पोलीस चौकशी करतील. बेकायदा धर्मांतर करणाऱ्या संस्था व व्यक्तींना 7 वर्षे शिक्षा व 5 लाखांच्या दंडाची तरतूद या विधेयकात आहे. तसेच धर्मांतर केल्याचे 21 दिवसांमध्ये जाहीर करावे लागणार आहे. धर्मांतरासाठी केले जाणारे विवाह बेकायदा ठरवले जाणार आहेत.

मागच्या वर्षी समिती नेमली होती. या विधेयकामध्ये अत्यंत कठोर तरतुदी आहेत, म्हणून या विधेयकाला विरोध होत आहे.

कांशीराम यांना मरणोत्तर भारतरत्न देण्याची मागणी : राहुल गांधी

“मी भारत सरकारने सामाजिक न्यायाचे महान योद्धा आणि बहुजन चेतनेचे मार्गदर्शक कांशीराम यांना भारतरत्न देऊन सन्मानित करण्याची मागणी करतो. हा सर्वोच्च राष्ट्रीय सन्मान कांशीराम आणि लाखो बहुजनांना हक्क, सहभाग आणि स्वाभिमानाचा मार्ग दाखवणाऱ्या संपूर्ण चळवळीला श्रद्धांजली असेल. मी या मागणीबाबत प्रधानमंत्री मोदींना पत्र लिहिले आहे.

- राहुल गांधी

ते म्हणाले की, कांशीराम यांनी त्यांच्या चळवळीद्वारे बहुजन आणि गरिबांमध्ये राजकीय जागरूकता पसरवली. त्यांनी त्यांना आठवण करून दिली की त्यांचे मत, आवाज आणि प्रतिनिधित्व महत्वाचे आहे. हा देश सर्वांचा समान आहे. त्यांच्या प्रयत्नांमुळे, सार्वजनिक जीवनात कधीही प्रवेश करण्याचा विचार न करणारे अनेक लोक राजकारणाला न्याय आणि समानता मिळविण्याचे साधन म्हणून पाहू लागले. कांशीराम यांना भारतरत्न देण्याची मागणी करताना

राहुल गांधी म्हणाले, 'अनेक वर्षांपासून दलित बुद्धिजीवी, नेते आणि कार्यकर्ते कांशीराम यांना भारतरत्न देण्याची मागणी करत आहेत. त्यांची मागणी कायम आहे आणि ती तीव्रतेने जाणवते. अलीकडेच, मी लखनौमध्ये एका कार्यक्रमाला उपस्थित राहिलो, जिथे उपस्थित नेते आणि लोकांनी या मागणीचा जोरदार पुनरुच्चार केला, जी एक सामान्य भावना प्रतिबिंबित करते. त्यांना मरणोत्तर भारतरत्न प्रदान केल्याने आपल्या देशासाठी त्यांचे प्रचंड योगदान मान्य होईल आणि त्यांना शक्ती आणि आशेचे प्रतीक म्हणून पाहणाऱ्या लाखो लोकांच्या आशा पूर्ण होतील. मला आशा आहे की सरकार या विनंतीचा गांभीर्याने विचार करेल.'

देशातील एलपीजी संकटावर मुख्यमंत्री स्टॅलिन यांचा भाजपवर हल्लाबोल

चेन्नई : तामिळनाडूचे मुख्यमंत्री आणि द्रमुकचे प्रमुख एमके स्टॅलिन सर्वात जास्त परिणाम लहान व्यवसाय, हॉटेल-रेस्टॉरंट्स आणि हॉम रिव्हारी केंद्रातील भाजप सरकारवर जोरदार हल्ला चढवला आणि म्हटले की, त्यांच्या चुकीच्या धोरणामुळे देशात एलपीजी सिलिंडरची तीव्र टंचाई निर्माण झाली आहे. ते म्हणाले की, सरकारकडे स्पष्ट योजना नव्हती किंवा वेळेवर खबरदारीच्या उपाययोजना केल्या नाहीत, ज्यामुळे सामान्य लोकांना मोठा त्रास सहन करावा लागत आहे. सीएम स्टॅलिन यांनी सोशल मीडियावरील पोस्टमध्ये म्हटले आहे की, केंद्र सरकार आधीच त्यांच्या परराष्ट्र धोरणासाठी अपयशी मॉडेल म्हणून ओळखले जाते आणि आता चुकीच्या निर्णयांमुळे देशात सिलिंडरची तीव्र टंचाई निर्माण झाली आहे. त्यांनी आरोप केला की या संकटाचा

सर्वात जास्त परिणाम लहान व्यवसाय, हॉटेल-रेस्टॉरंट्स आणि सामान्य ग्राहकांना होत आहे. मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले की, द्रमुकच्या नेतृत्वाखालील धर्मनिरपेक्ष प्रांतीशील आघाडी (एसपीए) ने एलपीजी सिलिंडरच्या कमतरतेच्या निषेधार्थ संपूर्ण तामिळनाडूमध्ये निदर्शने केली. काँग्रेस, डावे आणि व्हीसीके यांचा समावेश असलेल्या या आघाडीने केंद्र सरकारकडून लवित लोकांना मोठा त्रास सहन करावा लागत आहे. सीएम स्टॅलिन यांनी सोशल मीडियावरील पोस्टमध्ये म्हटले आहे की, केंद्र सरकार आधीच त्यांच्या परराष्ट्र धोरणासाठी अपयशी मॉडेल म्हणून ओळखले जाते आणि आता चुकीच्या निर्णयांमुळे देशात सिलिंडरची तीव्र टंचाई निर्माण झाली आहे. त्यांनी आरोप केला की या संकटाचा

कावाडची मागणी करत राज्याच्या अनेक भागात निदर्शने केली. वाढत्या जनतेच्या रोषाचा हवाला देत , केंद्र सरकारने या समस्येवर तात्काळ लक्ष द्यावे अशी मागणी स्टॅलिन यांनी केली. केंद्र सरकारने या समस्येवर तात्काळ लक्ष द्यावे आणि सामान्य एलपीजी पुरवठा पूर्ववत करावा, असे स्टॅलिन यांनी सांगितले.

यूपीएससीत एकही मराठी नाही ...

पुणे : केंद्रीय लोकसेवा आयोगाच्या (यूपीएससी) नागरी सेवा परीक्षेत यश मिळविणाऱ्यांच्या यादीत मराठी माध्यमातून मुख्य परीक्षा दिलेल्या उमेदवारांचा टक्का घसरतो आहे. यंदाच्या अंतिम निवड यादीतही असे उमेदवार दिसत नाहीत. वाचन आणि लेखन कौशल्याअभावी मराठी उमेदवार मागे राहत असल्याचे निरीक्षण तज्ज्ञांनी नोंदवले आहे.' यंदा साधारण 33 उमेदवारांनी मराठी माध्यमातून मुख्य परीक्षा दिली. त्यातील केवळ दोनच मुलाखतीसाठी पात्र ठरले आणि एकाही उमेदवाराची अंतिम यादीत निवड झाली नाही,' यंदाच्या निकालात महाराष्ट्रातून उत्तीर्ण झालेल्या अनेक विद्यार्थ्यांशी संपर्क साधला असता, त्यांनी इंग्रजी माध्यमातून मुख्य परीक्षा दिल्याचे स्पष्ट केले. त्यामुळे मराठीतून मुख्य परीक्षा देणारे नाव अंतिम निवडयादीत दिसत नसल्याचे चित्र अधोरेखित होत आहे. 'यूपीएससी'च्या नागरी सेवा परीक्षेत पूर्वपरीक्षा, मुख्य परीक्षा आणि मुलाखत असे टप्पे असतात. मुख्य परीक्षेसाठी पात्र ठरलेल्या उमेदवारांना भारतीय भाषांमध्ये उत्तरे लिहण्याची मुभा असते.

यूपीएससीत मराठी टक्का का घसरतोय ?

बहुजन नायक कांशीराम सोशल ट्रान्सफॉर्मेशन फाऊंडेशन, नागपूर
द्वारा आयोजित

बहुजन नायक कांशीराम साहेब जयंती निमित्त एक दिवसीय कार्यशाळा

गुरूवार दिनांक -19 मार्च, 2026, सकाळी 11 ते दुपारी.5

❏: **विषय** :❏

सामाजिक परिवर्तन आणि शिक्षण

❏: **स्थळ** :❏

विनोबा सर्वोदय आश्रम, बोले पेट्रोल पंप, अमरावती रोड, नागपूर

विषय :- सामाजिक क्रांती आणि शिक्षण याचा संबंध डॉ. सुखदेव थोरात सर

विषय :-प्रतिगामी लोकांचा शिक्षण विषयक दृष्टिकोन मा. नागेशदादा चौधरी

विषय :- नवीन शिक्षा नीतीची समीक्षा रमेश बिजेकर

अध्यक्ष
ॲड. रत्नाकर मेश्राम

सचिव
विश्वनाथ लोखंडे

कोषाध्यक्ष
ईश्वर कुरडकर

उपाध्यक्ष:- शिशुपाल रामटेके सदस्यगण :- अशोक भजने, सुरेन्द्र बुराडे, अमन कांबळे, प्रा. सुषमा भड, डॉ. मनिस वानखेडे, डॉ. मधुकर कठाने, संजय सायरे , नंदकिशोर दुपारे

प्रवर्तक :- अशोक सरस्वती 8530980741, प्रा. घनश्याम धाबर्डे

अलोकदें महाराष्ट्र शासनाने जबरदस्ती, फसवणूक किंवा अनुचित प्रलोभनांद्वारे होणाऱ्या धर्मातरांना आद्या घालण्यासाठी कायद्यात दुरुस्ती करण्याचा प्रस्ताव मांडला आहे. या प्रस्तावामुळे राज्यभर चर्चा सुरू झाली आहे. काही संघटना या कायद्याचे समर्थन करत आहेत, तर काही सामाजिक व धार्मिक संघटना त्याविरोधात आंदोलनाची भूमिका घेत आहेत. त्यामुळे हा विषय केवळ धार्मिक न राहता तो सामाजिक, राजकीय आणि संवैधानिक चर्चेचा केंद्रबिंदू बनला आहे. धर्मातराचा प्रश्न हा केवळ श्रद्धेचा विषय नाही; तो व्यक्तिस्वातंत्र्य, मानवी प्रेतिष्ठा आणि संविधानाने दिलेल्या अधिकारांशी निगडित आहे. भारतासारख्या विविधतेने नटलेल्या देशात धर्मस्वातंत्र्य हे लोकशाहीचे महत्त्वाचे मूल्य मानले जाते. त्यामुळे धर्मातरासंबंधी कोणताही कायदा करताना संविधानातील मूलभूत अधिकारांची कसोटी लक्षात घेणे अत्यावश्यक आहे. भारतीय संविधानातील कलम 25 च्याकें नागरिकांना मनःस्वातंत्र्य तसेच धर्म स्वीकारणे, आचरण करणे आणि प्रचार करण्याचा अधिकार देते. त्याप्रमाणे कलम 21 प्रत्येक नागरिकाच्या वैयक्तिक स्वातंत्र्याचे संरक्षण करते. याचा अर्थ असा की एखाद्या व्यक्तीला स्वतःच्या इच्छेने धर्म बदलण्याचा अधिकार हा संविधानिक चौकटीत मान्य केलेला आहे. मात्र हा अधिकार पूर्णपणे अनयार्थित नाही. सार्वजनिक सुव्यवस्था, नैतिकता आणि आरोग्य या अटींवर तो आधारित आहे.या पार्श्वभूमीवर सरकारने मांडलेला धर्मांतरविरोधी कायद्याचा प्रस्ताव दोन महत्त्वाच्या प्रश्नांना जबाब देतो. पहिला प्रश्न म्हणजे समाजात खरोखरच जबरदस्तीने किंवा फसवणुकीने धर्मांतर घडवून आणले जाते का? आणि दुसरा प्रश्न म्हणजे अशा घटना रोखण्यासाठी तयार केला जाणारा कायदा नागरिकांच्या स्वातंत्र्यावर मर्यादा आणणारा ठरेल का? काही ठिकाणी आर्थिक प्रलोभन, सामाजिक दबाव किंवा चुकीची माहिती देऊन धर्मांतर घडवून आणल्याचा तक्रारी येत असतात. अशा प्रकारच्या घटनांवर नियंत्रण ठेवणे हे राज्याचे कर्तव्य आहे. परंतु त्यासाठी तयार केलेला कायदा जर अस्पष्ट किंवा व्यापक असेल तर त्याचा गैरवापर होण्याची शक्यता वाढते. म्हणूनच कोणताही कायदा कायद्याची रचना जागी, उद्दिष्ट आणि अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट असणे अत्यंत आवश्यक आहे. आज या विषयावर चर्चा करताना एक महत्त्वाची बाब समोर येते, कायद्याचा मसुदा म्हणजेच ड्राफ्ट कसा असावा? कारण कायद्याची रचना जितकी स्पष्ट आणि पारदर्शक असेल तितका त्याचा गैरवापर कमी होतो. नागरिकांनाही आपल्या अधिकारांची जाणीव होते. सर्वप्रथम, प्रस्तावित कायद्याचा 'जबरदस्ती', 'प्रलोभन' आणि 'फसवणूक' या संज्ञांची स्पष्ट व्याख्या अर्षणे आवश्यक आहे. जर या संज्ञा अस्पष्ट राहिल्या तर कोणत्याही सामाजिक किंवा धार्मिक कार्यावर शंशय घेतला जाऊ शकतो. परिणामी निरपराध व्यक्तींना त्रास सहन करावा लागू शकतो. म्हणूनच कायद्यामध्ये या शब्दांची स्पष्ट आणि मर्यादित व्याख्या असणे अत्यंत गरजेचे आहे. दुसरी महत्त्वाची बाब म्हणजे स्वेच्छेने होणाऱ्या धर्मातराची प्रक्रिया. जर एखादा नागरिक पूर्णपणे स्वतःच्या इच्छेने धर्म बदलू इच्छित असेल तर त्यासाठी पारदर्शक आणि सोपी प्रक्रिया असावी. उदाहरणार्थ, संबंधित व्यक्तीने स्वतःच्या स्वेच्छेने दिलेले शपथपत्र (Affidavit) किंवा लेखी घोषणा अधिकृत प्राधिकरणाकडे सादर करण्याची व्यवस्था ठेवता येऊ शकते. या घोषणेत त्या व्यक्तीने कोणत्याही प्रकारच्या दबाव, प्रलोभन किंवा फसवणुकीशिवाय धर्मांतर करण्याचा निर्णय घेतल्याचे नमूद केले जाऊ शकते. अशी लेखी नोंद स्थानिक प्रशासन किंवा पोलिस ठाण्यात केल्यास दोन महत्त्वाचे फायदे होऊ शकतात. पहिला म्हणजे त्याच्या धर्मस्वातंत्र्याचे कार्यदेशीर संरक्षण मिळेल. दुसरा म्हणजे जर भविष्यात जबरदस्ती किंवा फसवणुकीचा आरोप झाला तर प्रशासनाकडे तपासासाठी स्पष्ट पुरावा उपलब्ध होईल. तिसरा मुद्दा म्हणजे कायद्याच्या अंमलबजावणीवर नियंत्रण. कोणत्याही कायद्याचा प्रभाव त्याच्या अंमलबजावणीवर अवलंबून असतो. त्यामुळे धर्मातरासंबंधी तक्रारींची चौकशी करताना विरल अधिकाऱ्यांची परवानगी, स्वतंत्र चौकशी समिती किंवा न्यायालयीन देखरेख यासारख्या यंत्रणा असणे आवश्यक आहे. यामुळे कायद्याचा वापर केवळ आवश्यक परिस्थितीतच केला जाईल. यासोबतच या कायद्याबाबत जनतेला स्पष्ट माहिती देणेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. अनेकदा कायद्याची अचूक माहिती नसल्यामुळे समाजात गैरसमज निर्माण होतात. त्यामुळे सरकारने कायद्याचा मसुदा सार्वजनिक चर्चेसाठी उपलब्ध करून देणे, नागरिकांकडून सूचना मागवणे आणि पारदर्शक पद्धतीने अंतिम निर्णय घेणे आवश्यक आहे. लोकशाही व्यवस्थेत कायदे हे केवळ नियंत्रणाचे साधन नसतात; ते नागरिकांच्या स्वातंत्र्याचे संरक्षण करण्यासाठी असतात. म्हणूनच धर्मातरासारख्या संवेदनशील विषयावर कायदा करताना सरकारने अधिक सावधगिरी बाळगणे आवश्यक आहे. नागरिकांच्या मनःस्वातंत्र्यावर गदा येणार नाही आणि त्याचवेळी जबरदस्ती किंवा फसवणुकीला आळा बसेल असे संतुलन साधणे हीच खरी कसोटी आहे. भारतातील संविधानाने स्वातंत्र्य, समता आणि मानवी प्रेतिष्ठा या मूल्यांवर आधारित समाजव्यवस्था उभी करण्याचा प्रयत्न केला आहे. धर्म हा प्रत्येक व्यक्तीचा वैयक्तिक श्रद्धेचा विषय आहे. त्यामुळे धर्म स्वीकारणे किंवा बदलणे हा निर्णय नागरिकांच्या स्वातंत्र्यावर आधारित असला पाहिजे. म्हणूनच महाराष्ट्रात प्रस्तावित धर्मांतरविरोधी कायद्याबाबत चर्चा करताना केवळ राज्याचे किंवा भावनिक दृष्टिकोनातून नव्हे तर संविधानाच्या चौकटीत विचार करण्याची गरज आहे. पारदर्शक कायदा, स्पष्ट व्याख्या आणि स्वेच्छेची नोंद या माध्यमातूनच समाजातील विश्वास टिकवता येईल. शेवटी, या संपूर्ण चर्चेतून एक गोष्ट स्पष्ट होते, कायद्याचा मसुदा जितका पारदर्शक आणि लोकाभिमुख असेल तितकी लोकशाही मजबूत होते. जनतेला कायद्याची माहिती, अधिकारांची जाणीव आणि जागरूकता असेल तरच समाजात न्याय आणि सौहार्द टिकू शकते. त्यामुळे धर्मातरासंबंधी कोणताही कायदा करताना संविधानातील मूल्ये आणि नागरिकांचे स्वातंत्र्य हीच अंतिम कसोटी उरली पाहिजे. ■ ■

बहुजन मानस

नागेश चौधरी (बहुजन विचारवंत)

९९७०८७३५६०

सध्या इजरायल आणि अमेरिकेची जी लढाई इराण विरुद्ध होत आहे ती कुठल्याही दृष्टीने विचार केला तर एका निरपराध देशाला व लोकांना वेढीस धरण्यात आलेला प्रकार आहे. वाटेल तसे आक्षेप, वाटेल तसे अपराध लावून हे युद्ध सुरू आहे.

इजरायलचा नेलेन्याहू हा प्रधानमंत्री अतिशय क्रूरपणे वागत आहे. त्याने ज्या प्रकारे गाझा पॅलेस्टाईनच्या लोकांची हत्या चालवली ती पराकोटीची अमापुता आहे. जे लोक मुळात पॅलेस्टाईनचे किंवा गाजापट्टीतील मुस्लिमांचा देश होता व आहे. त्या मूळच्या लोकांना हटवून त्यांच्या जागेवर आक्रमण करून हजारोंचा जीव घेऊन त्यांना बेदखल करण्याचा प्रयत्न करतो आहे. आजही तिथे मानवतेला लाज वाटेल अशा प्रकारची दहशत आणि हिंसा नेलेन्याहूच्या नेतृत्वातील सरकार करत आहे. इराण हा देश पॅलेस्टाईनच्या बाजूने होता आणि इजरायलच्या विरुद्ध होता किंवा त्याने युरोनियमच्या साह्याने बॉम्ब तयार करण्याची शक्यता आहे हे खोटे कारण सांगून दोनदा इराण विरुद्ध चढाई केलेली आहे आणि या चढाई मध्ये किंवा लढ्यामध्ये अमेरिकेला सुद्धा पाडण्यात आलेले आहे किंवा अमेरिकेचा डोनाल्ड ट्रम्प या अध्यक्षाने माणूसमान्या माणसाला साथ दिली आहे आणि त्यामुळे जी भयंकर अवस्था इराणच्या विरुद्ध निर्माण झाली आहे ती कुठल्याही दृष्टीने मानवतेला शोधणारी नाही. त्या देशाचे सर्वोच्च नेते खमेनी यांनाही त्यांनी मारून टाकले आहे. हे जे युद्ध इराण विरुद्ध इसरायल आणि अमेरिकेने लादले आहे ते जगातील एकमेव अशा प्रकारचे अन्याय युद्ध असेल. त्यामागे नेलेन्याहूला मुस्लिमांच्या ताब्यात जे देश आहे ते त्यालाच अंकित कसे राहतील हे नियोजन दिसते आहे. अमेरिकेने

ओ.बी.सी. क्रिमीलेयरवरील सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय आणि SC /ST

11 मार्च 2026 रोजी भारताच्या सर्वोच्च

न्यायालयाने जे ओ बी सी आरक्षणातील क्रीमी लेयर ठरवण्याच्या निकषांबाबत दिलेला निर्णय हा केवळ कायदेशीर बाब नसून सामाजिक न्यायाच्या संकल्पनेला स्पर्श करणारा महत्त्वाचा टप्पा ठरतो. Union of India v. Rohit Nathan या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले की क्रीमी लेयर ठरवताना केवळ उत्पन्न हा एकमेव निकष अस्ु शकत नाही.

भारताच्या सामाजिक संरचनेत शक्तानुशातेने चालत आलेल्या भेदभाव पूर्ण वागणुकीमुळे काही समाजघटकांना शिक्षण, नोकरी आणि सामाजिक प्रतिष्ठेपासून दूर ठेवण्यात आले. या ऐतिहासिक अन्यायाची दुरुस्ती करण्यासाठी आरक्षणची व्यवस्था निर्माण करण्यात आली. आरक्षणाचा उद्देश आर्थिक दयत देणे नसून सामाजिक समता निर्माण करणे हा आहे. म्हणूनच OBC आरखणात 'क्रीमी लेयर' या संकल्पनेला पहिल्यांदा स्पष्ट स्वरूप देणारा ऐतिहासिक निर्णय म्हणजे Indra Sawhney v. Union of India. या निकालात सर्वोच्च न्यायालयाने छद्म आरक्षणाला मान्यता देताना सांगितले की समाजातील प्रगत घटकांनी आरक्षणाचा लाभ घेणे टाकले पाहिजे, अन्यथा खऱ्या अर्थाने मागासलेल्या लोकांपर्यंत संधी पोहोचणार नाही. परंतु काळ्याच्या ओघात क्रीमी लेयर ठरवण्याच्या प्रक्रियेत अनेक विसंगती निर्माण झाल्या. केंद्र सरकारने काही वर्षांपूर्वी असा नियम निश्चित केला की जर एखाद्या कुटुंबाचे वार्षिक उत्पन्न आठ लाख रुपयांपेक्षा जास्त असेल तर त्या कुटुंबातील मुलांना नॉन-क्रीमी लेयरचा लाभ मिळणार नाही. प्रत्यक्षात हा निकष अनेक वेळ वास्तवाशी विसंगत ठरत होता. अनेक कुटुंबांचे उत्पन्न मर्यादेपेक्षा जास्त असेल तरी त्यांची सामाजिक स्थिती अजूनही मागासलेलीच असते.या पार्श्वभूमीवर सर्वोच्च न्यायालयाने 11 मार्च 2026 च्या निर्णयात महत्त्वाचे निरीक्षण केले. न्यायालयाने स्पष्ट सांगितले की आरक्षणाचा उद्देश सामाजिक मागासलेपणा दूर करणे हा आहे, आर्थिक अस्मानता दूर करणे हा त्याचा एकमेव हेतू नाही. त्यामुळे क्रीमी लेयर ठरवताना केवळ उत्पन्नाचा निकष वापरणे चुकीचे ठरते. न्यायालयाने असेही सांगितले की पालकांचे पद, सामाजिक प्रतिष्ठ, त्यांच्या नोकरीचे स्वरूप आणि समाजातील प्रभाव या सर्व घटकांचा विचार करणे आवश्यक आहे. या प्रकरणात विशेषतः सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम (PSU) किंवा बँकांमध्ये काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या मुलांच्या बाबतीत प्रश्न उपस्थित झाला होता. अनेक वेळ त्यांना पालकांच्या आधाराने क्रीमी लेयरमध्ये टाकले जात होते. सर्वोच्च न्यायालयाने या पद्धतीवर

टीका करत सांगितले की सरकारी कर्मचारी व सार्वजनिक उपक्रमातील कर्मचारी यांच्यात वेगळी निकष ठेवणे भेदभावपूर्ण आहे. क्रीमी लेयर ठरवताना चुकीचे निकष वापरले गेले तर अनेक खऱ्या अर्थाने मागासलेल्या कुटुंबांना आरक्षणाचा लाभ मिळणार नाही. सर्वोच्च न्यायालयाच्या या निर्णयाने नेमके हेच अधोरेखित केले आहे.

या निर्णयामुळे भविष्यात अनेक धोरणात्मक बदल घडू शकतात. केंद्र आणि राज्य सरकारंना क्रीमी लेयर ठरवण्यासाठी अधिक स्पष्ट आणि न्याय्य निकष तयार करावे लागतील. अनेकदा आरक्षणावर टीका करताना केवळ आर्थिक निकषाचा आग्रह धरला जातो. सर्वोच्च न्यायालयाचा 11 मार्च 2026 चा हा निर्णय केवळ ओ बी सी आरक्षणाशी संबंधित नसून सामाजिक न्यायाच्या व्यापक तत्त्वांना अधोरेखित करणारा आहे. भारतामध्ये ओ बी सी आरक्षणाची रचना मुख्यतः मंडळ आयोगाच्या शिफारसींवर आधारित आहे. 1992 मध्ये दिलेल्या Indra Sawhney v. Union of India या ऐतिहासिक निर्णयात सर्वोच्च न्यायालयाने ओ बी सी आरक्षणाला मान्यता देताना 'क्रीमी लेयर' संकल्पना लागू केली. परंतु या निर्णयात एक महत्त्वाची गोष्ट स्पष्ट करण्यात आली होती, SC आणि ST साठी क्रीमी लेयर लागू होणार नाही. कारण या दोन समाजघटकांचा मागासलेपणा केवळ आर्थिक नसून ऐतिहासिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक दडपशाहीशी संबंधित आहे. अलीकडच्या काळात काही राजकीय आणि प्रशासकीय वर्तुळंमध्ये SC आणि ST आरक्षणवादी क्रीमी लेयर लागू करावी अशी मागणी काही मंडळ्ये विशेष प्रकरण दाखल करून सर्वोच्च न्यायालयाच्या माध्यमातून करत आहेत.या मागणीमागे असा युक्तिवाद केला जातो की या समाजघटकांमध्येही काही कुटुंब आर्थिकदृष्ट्या प्रगत झाली आहेत आणि आरक्षणाचा लाभ वारंवार त्यांनाच मिळतो. या युक्तिवादावर अनेक सामाजिक विचारवंत आणि अभ्यासक गंभीर आक्षेप घेतात. त्यांचे म्हणणे असे आहे कि SC-ST समाजाचा मागासलेपणा केवळ आर्थिक नाही. तो जातीय भेदभाव, सामाजिक बहिष्कार आणि ऐतिहासिक अन्याय यांचा परिणाम आहे. या चर्चेचा विचार करताना डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा संदर्भ अत्यंत महत्त्वाचा ठरतो. डॉ. आंबेडकरांनी स्पष्ट केले होते की भारतातील जातिव्यवस्था ही केवळ आर्थिक विषमता निर्माण करत नाही, तर ती मानवी प्रतिष्ठेवर आधारित करते. SC आणि ST समाजावर झालेला भेदभाव हा शक्तानुशातके चालत आलेला आहे. त्यामुळे या समाजघटकांची समस्या केवळ गरीबीची नाही, तर सामाजिक बहिष्काराची आहे. याच कारणांमुळे संविधानाने त्यांना स्वतंत्रआरक्षणाची तरतूद दिली. जर या

आरक्षणात क्रीमी लेयर लागू केली गेली, तर त्याचा अर्थ असा होईल की समाजातील काही कुटुंब आर्थिकदृष्ट्या प्रगत झाली आहेत म्हणून त्यांना सामाजिक भेदभावाचा अनुभव येत नाही. जे वास्तवाशी सुसंगत नाही. भारतात अनेक ठिकाणी अनुसूचित जाती आणि जमातींना सामाजिक भेदभावाचा सामना करावा लागतो. उच्च शिक्षण संस्था, नोकरीची ठिकाणे आणि ग्रामीण समाजरचना यामध्ये अजूनही जातीय पूर्वग्रह दिसून येतात.यामुळे रूढ-रूढ समाजातील एखादी व्यक्ती उच्च पदावर पोहोचली तरी तिची जातीय ओळख संपत नाही. त्यामुळे तिच्या मुलांना समाजात पूर्ण समानता मिळू शकत असे नाही. याच महत्त्वाचा कारणांमुळे अनेक सामाजिक अभ्यासक असे म्हणतात की SC-ST मध्ये क्रीमी लेयर लागू करणे म्हणजे आरक्षणाच्या मूलभूत उद्दिष्टालाच धक्का देणे होईल. 11 मार्च 2026 चा सर्वोच्च न्यायालयाचा क्रीमी लेयर बाबतीत चा निर्णय आणि त्यानंतर सुरू असलेल्या SC-ST आरक्षण बाबतीत क्रिमी लेअर लागू करण्याचा संदर्भ

करण्याच्या विचार करताना एक महत्त्वाचा प्रश्न विचारावा लागतो. भारतातील सामाजिक वास्तव खरोखर बदलले आहे का? आजही देशातील अनेक भागांत अनुसूचित जाती आणि जमातींना सामाजिक भेदभावाचा सामना करावा लागतो. ग्रामीण भागात असुरक्षिततेचा घटना, शिक्षण संस्थांमधील भेदभाव आणि सामाजिक बहिष्कार यासारख्या घटना अजूनही घडत आहेत. एखादी व्यक्ती उच्च शिक्षण घेऊन किंवा सरकारी सेवेत उच्च पदावर पोहोचली तरी तिची जातीय ओळख समाजात पूर्णपणे मिटत नाही. त्यामुळे त्या व्यक्तीच्या कुटुंबाला सामाजिक स्तरावर समान संधी मिळतानाच असे नाही. यामुळे अनेक अभ्यासकांचे मत असे आहे की SC-ST मध्ये क्रीमी लेयर लागू करणे म्हणजे सामाजिक वास्तवाकडे दुर्लक्ष करणे ठरले. भारतीय संविधानाने अनुसूचित जाती आणि जमातींसाठी दिलेले आरक्षण हे ऐतिहासिक अन्यायाची भरपाई करण्यासाठी आहे. त्यामुळे त्याचा मूलभूत आधार सामाजिक भेदभाव आहे. जर या आरक्षणात क्रीमी लेयर लागू केली गेली, तर आरक्षणातील आधार आर्थिक निकषाकडे वळेल. यामुळे संविधानाने दिलेल्या संरक्षणाची मूलभूत दिशा बदलू शकते. याच कारणांमुळे अनेक संवैधानिक तज्ज्ञ असा इशारा देतात की SC-ST मध्ये क्रीमी लेयर लागू करणे हा प्रश्न अत्यंत संवेदनशील आहे. ओ बी सी क्रीमी लेयर संदर्भातील सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय एक महत्त्वाचा संदेश देतो, आरक्षण घेऊने वास्तवाशी सुसंगत असली पाहिजेत. परंतु त्याचवेळी सामाजिक न्यायाच्या मूलभूत तत्त्वांना धक्का बसणार नाही याची काळजी घेणेही आवश्यक आहे. SC-

ST मध्ये क्रीमी लेयर लागू करण्याचा प्रश्न हा केवळ धोरणात्मक नाही; तो भारतीय समाजाच्या ऐतिहासिक अनुभवाशी जोडलेला आहे. ओ बी सी क्रीमी लेयर वरील सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय आरक्षण व्यवस्थेतील तांत्रिक त्रुटी स्पष्ट करतो. परंतु त्याचवेळी SC-ST संदर्भातील क्रीमी लेयरची चर्चा भारतीय संविधानाच्या मूलभूत तत्त्वांवर प्रश्नचिन्ह उभे करते. या प्रश्नावर निर्णय घेताना इतिहास, सामाजिक वास्तव आणि संविधानिक मूल्ये यांचा समीपल विचार करणे आवश्यक आहे.

कारण आरक्षण ही केवळ धोरणात्मक व्यवस्था नाही; ती भारतीय लोकशाहीतील समतेच्या वचनाची पूर्तता करण्याचे साधन आहे. सामाजिक न्यायाचा खरा अर्थ तेव्हाच पूर्ण होईल जेव्हा समाजातील सर्वांत वंचित घटकांना समान संधी मिळताना आणि त्यांची मानवी प्रेतिष्ठा सुरक्षित राहील...

तात्काळ अटकेसाठी कुणाच्याही चौकशीची व परवानगीची गरज नाही. काय ही दुरुस्ती या दोन्ही विद्वानांना माहीत नाही? माहीत नाही, तर ती का माहीत नाही? आणि माहीत आहे, तर मग जनतेच्या सर्वोच्च विधानसभेत अशी बेजबाबदार, बेकायदेशीर मागणी वक्तव्य करून विधानसभेचा अवमान का केला? विधानसभेला गुमराह का केले? अशी वक्तव्य कोणाच्या सांगण्यावरून केली. शशिकांत शिंदेचा जातीय आकास आणि संजय सिरसाटची समाजातील बायल दृष्टी आणि कायद्याप्रती अज्ञानचर असा निर्णय दिसते. एवढेच नव्हे तर, यांचे असे वक्तव्य जात्यांध गुन्हेगाराचे मनोबल वाढविणारे आहे. यांचे हे वक्तव्य अ‍ॅट्रॉसिटी कायद्या विरुद्ध आहे. अन्यायाची पाठराखण करणारे वक्तव्य आहे. शशिकांत शिंदे यांचा प्रश्न आणि संजय सिरसाट यांचे उत्तर म्हणजे जाणीवपूर्वक केलेल्या कटाचा भाग आहे की काय? अशी दाद शंका येऊ लागली आहे. कारण आरक्षणवरून जाती जातीत भांडणे लावण्याचे काम जसे सरकारने केले, या आंदोलनात आपापले आमदार, मंत्र्यांना उतरवून समाजाची डोकी भडकावण्याचे काम जसे यांनी केले, आरक्षण समर्थक आणि विरोधक म्हणून यांनी लोकां जशी उभी केली, सामाजिक आणि जातीय तणाव वाढेल अशी वक्तव्य जशी केली, त्याच धर्मीवरील हे वक्तव्य आहेत. सर्वगं आणि अवर्ण, उच आणि निच कायद्याच्या चौकटीत येणारे आणि चौकटी बाहेरचे असा भेद अधिक घट्ट करण्याचा हा प्रयत्न आहे. या कायद्यावरून समाजा समाजात दुफळी निर्माण करायची आणि मनमनात द्वेष पेरून कायद्याचे समर्थक आणि विरोधक हा वाद पेटता ठेवायचा हेच या वक्तव्यावरून दिसून येते.

नॅशनल काँग्रेस ब्यूरोच्या आकडेवारीनुसार अ‍ॅट्रॉसिटीचे दाखल होणारे व दाखल न होणारे गुहे, अटक व पसार आरोपी संख्या, शिक्षा सुनावण्यात आलेले व निर्दोष सोडण्यात आलेल्या आरोपींची संख्या, तक्रारदारवारच नोंदवलेल्या खोट्या गुन्हांची संख्या, तपास अधिकाऱ्याची जातीय मानसिकतेतून सदर गुन्हा घटनेकडे बघण्याची वृत्ती आणि कुचकामी कृती, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक दबाव ई. सर्व अस्वच्छे खुब बोलके आहेत. दिवसेंदिवस एस सी एस टी विरोधातील जात्यांधाच्या वाढत्या क्रूर कारवाया लक्षात घेता, या कायद्यात कालानुरूप सक्षम सुधारणा करण्याची नितांत गरज आहे. परंतु अशा जात्यांधांचे मनोबल वाढवण्याचे वक्तव्यच जर सरकारकडून विधानसभेत होत असेल, तर या राज्याचे हे दुर्दैव आहे. यामुळे राज्यातील सामाजिक सौहार्द नष्ट होईल. सामाजिक तेढ वाढीस लागेल. अशाने राज्य अराजकतेकडच्या खाईत ढकलले जाईल. याचे भान आमदार, मंत्री यांनी ठेवणे गरजेचे आहे. ■ ■

मंत्री संजय सिरसाट यांनी उधळली अकलेची मुक्ताफळे

‘कार्ट - वादी’, राष्ट्रवादी शरद पवार गटाचे आमदार शशिकांत शिंदे यांनी अ‍ॅट्रॉसिटी गुन्हा दाखल करण्यापूर्वी त्याची पडताळणी दावी, मगच अटक करावी, अशी मागणी नुकतीच विधानसभेत केल्यावरून राज्याचे सामाजिक न्याय मंत्री संजय सिरसाट यांनी लोचब तपास करणाऱ्या पोलीस आधिकाऱ्याची खात्री पटल्याशिवाय आरोपीला अटक होणार नाही, असा बदल राज्य सरकार करणार असल्याचे सांगितले. खरे तर हा एक केंद्रीय कायदा आहे.

तो 1989 साली बनलेला आहे. त्यात राज्य सरकारला काही बदल करण्याचे अधिकार नाहीत. हा संपूर्ण कायदा केंद्र सरकारच्या आधिकारातील आहे. हे सिरसाट यांना माहित नाही काय? या कायद्याच्या प्रभावी अंमलबजावणीची जबाबदारी राज्याची आहे. पण राज्याचे मंत्री जर अशी बेताल आणि बेकायदेशीर वक्तव्य करू लागले, तर मग त्यांची ही वक्तव्ये निश्चितच केंद्र सरकारच्या आधिकारावर एक गदा ठरेल. केंद्रावर ती कुरघोडी ठरेल, अशी वक्तव्य केंद्र सरकारला दुय्यमले देणारे ठरेल. हा कायदा केंद्राचा पण तो दुरुस्तीसाठी पळविण्यात पटाईत राज्य, असा त्याचा अर्थ होईल. हे किमान मंत्र्याला तरी कळण्याला हवे. खरे तर हा कायदा उच निच अशा जातीय मानसिकतेने पछाडलेल्यांना चाप बसवा आणि त्यांच्या क्रूर, राक्षसी अन्याय अत्याचाराला बळी पडलेल्यांना या कायद्याने अभय लाभवा, त्याच्या संरक्षणाच्या उद्देशाने आणलेला हा कायदा आहे. एस सी एस टी वर जातीच्या आधारे होत असलेली हिंसा, अन्याय, अत्याचार, बलात्कार, खून ई. वर जरब बसविण्याचा या कायद्याचा उद्देश आहे. सामाजिक अपमानास रोख लावणे, व्यक्ती सन्मानाला आणि सामाजिक प्रेतिष्ठेला ठेच पोहचता कामा नये, हा या कायद्याचा उद्देश आहे. जेणेकरून पिडीत एस सी, एस टी समुदायाच्या व्यक्तीला या कायद्याचे संरक्षण लाभून तो माना सन्मानाने जीवन जगू शकेल. यात केंद्रीय सरकारने आणि सर्वोच्च न्यायालयाने वेळेवेळी काही बदल केले आहेत. काही नियमांची काढ - घाल देखील केलेली आहे. परंतु जातीयवाद्यांची वाढत चाललेली वर्तमान जहरीली वर्तणूक लक्षात घेता, हा कायदा आज ही अधिकाधिक सक्षम बनविण्याची गरज

होताना दिसन नाहीत. राज्य सरकारकडून तर अद्यापही या कायद्याच्या तरतुदींच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेण्यासाठी संपूर्ण जिल्हास्तरीय, विभागीय आणि राज्यस्तरीय समित्यांची स्थापना झाल्याचे दिसत नसून हा कायदा अधिकाधिक पोकळ कसा होईल, त्यातील विविध कलमे अधिकाधिक कुचकामी कसे ठरतील, असाच विचार, प्रयत्न आणि कृती राज्य स्तरापासून ते केंद्रीय स्तरापर्यंत होताना दिसून येते. आणि याच कडीचा एक भाग म्हणून राज्याचे हे दोन्ही 'विद्वान' काल विधानसभेत 'बरळते.' हे दोघे ही, आम्ही आमदार झालो म्हणून खुप हुषार झालो या 'मूरीरी लाल के हसीन सपने' त दंग आहेत. पण ते खरेच हुशार बनले आहेत, असे मात्र राज्यातील जनतेला अजून तरी वाटत नाही. कोण काय काय भागणडी करून आमदार, मंत्री झाला, हे सगळ्या राज्याला माहीत आहे. आणि जनता ते खुलेआम बोलत पण आहे. आणि हे असे अकलेचे तारे तोडणार आणि जनतेची बौद्धिक शक्ती नष्ट करणार हे अतिच झाले. सर्वोच्च न्यायालयाने 2018 साली सुभाष काशिनाथ महाजन विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य या प्रकरणात, घटनेची प्राथमिक चौकशी करून त्यानंतर सक्षम पोलीस आधिकार्याची परवानगी घेऊन मगच आरोपीला अटकेचे निर्देश दिले होते. याचे तित्र पडसाद जॅम्हा देशभर उमटले, तेव्हा केंद्र सरकारने संसदेत कलम 18 - ए नुसार दुरुस्ती करून, ते 20 ऑगस्ट 2018 पासून कायद्यात समाविष्ट केले. ज्याद्वारे आता अ‍ॅट्रॉसिटी गुन्हात

अॅड. सुभाष सावंगीकर
मो. 9325209492

धर्म, सत्तालोभ यातून मानवच मानवांना नष्ट करत आहे?

याआधीही इराकच्या गड्डाफिंगा अशा प्रकारे हिंसक पद्धतीने मारले. आणखीही असे अनेक प्रताप अमेरिकेने केलेले आहेत. अमेरिका जगातील सर्वात शक्तिमान समजते आणि आहोत अशा प्रकारची वागणूक अमेरिकेची आहे, होती. त्या पेक्षाही जास्त क्रूरपणे डोनाल्ड ट्रम्प चाल करत आहे.

मानवतेची वाटचाल कुठे? जगामध्ये मानव सर्व प्राण्यांमध्ये उक्तांत आहे, तो सर्वश्रेष्ठ आहे. मानवाचीअशा प्रकारची उन्नती, उक्तांती झाली आहे आणि तो सर्व दृष्टीने सर्व प्राण्यांपेक्षा श्रेष्ठ आहे, उक्तांत आहे असे आपण मानतो. परंतु ही उक्तांती किंवा हा विकास मानवता नष्ट करण्यासाठी होत आहे की काय असे वाटायला लागते. भूतकाळात मानव साध्या साध्या रोगांनी लाखांच्या संख्येने मरत होता. कारण त्यावेळेस औषध नावाचा प्रकार नव्हता. तेव्हा ज्याला आपण औषधांधपचारार्या सोयी नव्हत्या. औषधांधी मानवाने आज निर्मित केली आहे तेव्हा नव्हती म्हणून लाखांच्या संख्येने मानव मृत्युमुखी पडत होता. दुसरे म्हणजे जंगली प्राणी देखील मानवाला मारत, खात होते. विज्ञानाच्या आधारेने जसजशी मानवाने प्राप्ती केली त्याचबरोबर त्याने जगाच्या अनेक भगात धर्म निर्माण केले. हे धर्म मानवतेला पुढे नेण्यासाठी होते, मानवामानवामध्ये सामंजस्य निर्माण करण्यासाठी होते की नाही हा आज प्रश्न पडतो. कारण धर्माच्या नावाने देखील जगामध्ये हजारोच्या संख्येने देशोदेशींचे लोक मारल्या जात आहेत, मग तो देश अमेरिका, भारत असे इजरायल किंवा इतर देश आहेत. सत्तेच्या लोभाने, इतर देशांवर सत्ता गाजवण्यासाठी देखील हजारो लोक मारल्या जात आहेत. धर्म हा प्रकार मानवतेला नष्ट करणारा जात आहे की मानवतेला पुढे नेणारा आहे याचे उत्तर आजची सुजाण, तथाकथित विकसीत मानवता देऊ शकेल काय?

हिंसा आणि प्राणी जंगलांमध्ये प्राणी प्राण्यांना भक्ष करतात. त्यांच्या मासांवर जगात. परंतु ते जी हिंसा करतात ती ते शेंकडे वा हजारो प्राण्यांना मारत करत नाही ज्याप्रमाणे मानव मात्र भुकेपेक्षा इतर कारणांमुळे

असंख्य मानवांचे जीव घेतो ती हिंसा सामुहिक असते. किंवा असे म्हणता येईल की मानव हा मानवालाच नष्ट करत आहे. म्हणजे मानवाची बुद्धी ही आजही एवढी विकसित झाली नाही की तो सर्व मानवांना समान समजेल, सर्व मानव हे निसर्ग क्रमातून निर्माण झाले ते परस्परांना नष्ट करण्यासाठी नाही ही साधी बाब अजून जगातील सत्ताधाऱ्यांच्या लक्षात आलेली नाही असे दिसते. म्हणजे मानवता ही स्वतःलाच नष्ट करत आहे की काय असे वाटते. रोगांनी जेवढे लोक मरत नाही त्यांपेक्षा जास्त मानव मानवाना नष्ट करत आहे असे अनुमान करता येते. जे लोक धर्माच्या नावावरून लोकांना मारतात ते हे दाखवतात की मानव अजून हिंसक आणि अनुक्रांत प्राणी आहे. अजून सर्व मानव समान आहे समजले नाही. आपसामधला दुष्टपणा व हिंसा चूक आहे हे सुद्धा आजच्या तथाकथित विज्ञान युगात सत्ताधारी लोकांना समजत नाही हे दिसून येते. ज्यांना आपण प्रगत, सुधारलेले देश म्हणतो ते देशातील सत्ताधारी देखील अशा प्रकारे मानवतेचा विध्वंस करत आहेत आणि मानवतेला कलंक ठरत आहेत.

आज जगामध्ये असा एकही धर्म नाही की तो सर्व मानवतेला एक करेल. धर्मांधमार्मधील भांडण हे मानवते विरुद्ध आहे हे सांगणारा धर्म अजून या पृथ्वीवर अवतरला नाही. जे धर्म समानता सांगतात ते जगाच्या काही भागात दिसतात आणि त्या धर्मांमुळे इतर धर्मांतील हिंसा वा हिंसाचार थांबत नाही किंवा ते धर्म अहिंसक होत नाही. इजरायल व गाझा मधील हिंसा व मृत्यू गाझा, पॅलेस्टाईन लढ्यातील मृत्यू-मुस्लिम - 75226. इजरायली - 1440. इजरायल अमेरिका वि. इराण - 1440. इजरायल - 15. भारतामध्येही धर्मांचे कारणांवरून उार केले जातात. 1950 पासून आजपर्यंत दहा हजार मुस्लिमांचे मृत्यू झाले तर जवळ जवळ 3 हजार हिंदुचा समावेश आहे. आणि हे तथाकथित हिन्दू सर्वात जास्त बहुजन आहेत. त्याच प्रमाणे अनेक ख्रिश्चन धर्मी लोकांना देखील अन्यायावर व मृत्यूला सामोरे जावे लागते. जे धर्म किंवा ज्या धर्मातील लोक त्यांच्याच धर्मातील लोकांना श्रेष्ठ कनिष्ठतेला, उच्च नीचता वा असुरक्षितेसारख्या अमानुषतेलाही धर्म समजतात. हा प्रकार सुद्धा हिंसक मानसिकता निर्माण करतो. सर्व धर्म समान वा मानवतावादी नसून ते मानवतेला विभाजित करणारे, परस्परात शत्रुत्व जपणारे आहेत. म्हणजे धर्म हा प्रकार एकूण मानवतेला एक करणारा नसून विभाजित करणारा व शत्रुत्व निर्माण करणारा आहे हे दिसते. ज्या ज्या लोकांना आपल्याच धर्माचा गर्व वाटतो ते लोक इतर धर्मांसाठी हिंसक होतात वा हिंसा करायला उतेजित देतात. हे आपण या देशातही पाहत आहोत. ■ ■ ■

जयभीम, साहेब !

जयभीम, साहेब ! राधाबाई डोक्यावर ओझे घेऊन उभी होती. उन्हाताऱ्यात तिच्या कपाळावरून घामाचे थेंब ओघळत होते. मला पाहताच तिने हाक मारली 'साहेब जयभीम!' मी वळून पाहिले. अरे! ही तर राधाबाई! 'जयभीम ताई' मीही प्रतिसाद दिला.

तिच्या चेहऱ्यावर थकवा होता, पण डोळ्यांत आदर आणि आपुलकी होती. क्षणभर मी स्वस्थ झालो. मनात कितीतरी विचारांचे वादळ उठले. आपण म्हणतो, बौद्ध समाज खूप पुढे गेला आहे. शिक्षणात, नोकऱ्यांत, अप्राप्ततात, राजकारणात, असाही माणसे पोचली. मंचांवर भाषणे होतात, सोशल मीडियावर अभिमान व्यक्त होतो. पण मग ही राधाबाई कोण? डोक्यावर ओझे घेऊन अजूनही रस्त्यावर उभी असलेली ही ताई तिच्या आयुष्यात काय बदल घेतला? आपण कोणत्या प्रगतीची मोजमाप पदव्या आणि पदामध्ये करतो; पण र ा धा बा इ च्या आयुष्यातील ओझे हलके झाले का? तिच्या मुलांनी शिक्षण घेतले का? तिच्या घरातील उपासमार संपली का? तिच्या आयुष्याला सन्मानाची सावली मिळाली का? 'जयभीम' हा केवळ अभिवादानाचा शब्द नाही; तो परिवर्तनाची शशय आहे. पण तो फक्त ओठांवर राहिला, तर परिवर्तन कागदावरच राहते. राधाबाईंचा जयभीम मला प्रश्न

विचारत होता. आपण खरेच पुढे गेलो आहोत का, की फक्त झाला? आपण प्रगतीची मोजमाप पदव्या आणि पदामध्ये करतो; पण र ा धा बा इ च्या आयुष्यातील ओझे हलके झाले का? तिच्या मुलांनी शिक्षण घेतले का? तिच्या घरातील उपासमार संपली का? तिच्या आयुष्याला सन्मानाची सावली मिळाली का? 'जयभीम' हा केवळ अभिवादानाचा शब्द नाही; तो परिवर्तनाची शशय आहे. पण तो फक्त ओठांवर राहिला, तर परिवर्तन कागदावरच राहते. राधाबाईंचा जयभीम मला प्रश्न

कोहीजण पुढे गेले आहेत? डॉ. बा.बा.साहेब बा'ंनी दिलेला मार्ग हा केवळ वैयक्तिक उजतीचा नव्हता; तो सामूहिक उपासणीचा होता. जोपर्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा नवीन बाबुळखेडा नागपूर.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा नवीन बाबुळखेडा मैत्रि बुद्ध विहारजवळ आहे. दिनविशेष वर सर्व बांधव एकत्र जमा होतात. आणि डॉ. बाबासाहेबांच्या विचार सामान्य गरीब जनतेपर्यंत पोहोचवितात येथील बहुसंख्य नागरिक शिक्षणाकडे वळले त्यांनी स्वतःच्या विकास करून घेतला आहे.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे
मो.9370773608

नॉर्थ नागपूर सिनीयर सिटीझन फोरमची महापौरांशी भेट

नागपूर : ग्रामीण पोलीस मुख्यालय समोरील नवनिर्मित सिमेंट मार्गाला ज्येष्ठ समाजसेवक डॉ. भाऊ लोखंडे यांचे नाव देण्याची मागणी केली आहे. या संदर्भात नॉर्थ नागपूर सिनीयर सिटीझन फोरम, नॉर्थ नागपूर महिला फोरम तसेच युवा ग्रॅज्युएट फोरम यांच्या संयुक्त विद्यमाने सामाजिक बांधिलकीची जाणीव जपत उत्तर नागपूरातील फोरमच्या वतीने आज नागपूरच्या महापौर महोदया यांची सदृच्छ भेट घेत त्यांना महापौरपदी विराजमान झाल्याबद्दल मनःपूर्वक अभिनंदन व हार्दिक शुभेच्छा देण्यात आले. सर्व प्रथम नॉर्थ नागपूर महिला फोरमच्या उषा उके, नंदिनी गौतम, गौतमी पानतावने, हर्षिणी गौतम यांनी महापौर महोदया यांच्या पुष्पगुच्छ देऊन सन्मान करण्यात आला. तसेच नॉर्थ नागपूर सिनीयर सिटीझन फोरमचे अधिकृत बोरकर, नरेश सावरे, लक्ष्मीकांत कटगणे, अनिरुद्ध बोदेले, मधुकर गौतम यांनी 'संविधानाची उद्देशिका' भेट देवून नागपूर शहराच्या सर्वांगीण विकासासाठी त्यांच्या नेतृत्वाखाली उत्तर नागपूर अधिक समृद्ध व सुशोभित होईल, असा विश्वास यावेळी उपस्थितांनी व्यक्त केला. या प्रसंगी उत्तर नागपूरातील डॉ.

बाबासाहेब आंबेडकर कन्व्हेंशन सेन्टर ते सुगत नगर चौक नव्याने निर्माण झालेल्या सिमेंट रस्त्याला समाजकारण व लोकसेवेत मोलाचे योगदान देणारे प्रसिद्ध ज्येष्ठ साहित्यिक, लेखक, समाजभूषण स्मृतीशेष प्रा. डॉ. भाऊ लोखंडे यांच्या नावाने गौरविण्यात यावे, असा प्रस्ताव महापौर महोदया यांच्याकडे सादर करण्यात आला. स्मृतीशेष डॉ. भाऊ लोखंडे हे एक प्रखर आंबेडकरी विचारवंत, समाजप्रबोधनकार व परिवर्तनवादी नेतृत्व म्हणून परिचित होते. नामकरणांमुळे समाजातील तरुण पिढीला प्रेरणा मिळेल, स्थानिक इतिहास व सामाजिक चळवळींचा सन्मान होईल, आणि उत्तर नागपूरातील सामाजिक योगदानाची अधिकृत दखल घेतली जाईल. याशिवाय महापौर महोदयाना उत्तर नागपूरला सदृच्छ भेट देण्याची इच्छा व्यक्त करण्यात आली. यावेळी महापौर महोदया यांनी निमंत्रण स्विकार करून निश्चित भेट देण्याचे आश्वासन दिले. या प्रसंगी अजय गौतम, श्याम सनकाळे, नरेश कोटांगले, धम्मामनवर, पल्लवी सिद्धार्थ आणि इतर पदाधिकारी व सदस्य मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

नागपुरातील ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालयात संविधान जागराचा पर्यावरण संरक्षक अनोखा उपक्रम

नागपूर: उन्हाळ्याच्या दिवसांत तप्त उन्हामध्ये पक्ष्यांना पिण्याच्या पाण्याची व दार्याची सोय होऊन झाडांच्या सावलीमध्ये विश्रांती घेता यावी म्हणून ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालय नागपूर येथे दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी 'या संविधानां परत फिरा रे...' या संविधान जागराच्या पर्यावरण संरक्षक नाविन्यपूर्ण उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. भारतीय संविधानाने कलम 48क अन्वये 'राज्य हे, देशाच्या पर्यावरणाचे संरक्षण व संवर्धन करण्यासाठी आणि वने व वन्य जीवसृष्टी यांचे रक्षण करण्यासाठी प्रयत्नशील राहील.' असे राज्य धोरणाचे मार्गदर्शक तत्व निर्देशित केले आहे. तसेच संविधानाने कलम 51क अन्वये नागरिकांची मूलभूत कर्तव्ये सांगितली असून यात कलम 51क(छ) नुसार 'वने, सरोवरे, नद्या व वन्य जीवसृष्टी यांसह नैसर्गिक पर्यावरणाचे रक्षण करून त्यात सुधारणा

गार्डनमध्ये शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थ्यांच्या उत्स्फूर्त सहभागाने झाडांच्या सावलीमध्ये पक्ष्यांसाठी मातीच्या जलपात्रात पिण्याच्या पाण्याची व दार्याची सोय करण्यात आली. संविधान या मासवतवादी पर्यावरण बाळगणे,' असे मूलभूत कर्तव्य निर्देशित केले आहे. या महत्वापूर्ण तरतुदींचा जागर करण्यासाठी संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. केदारसिंह रोतेले यांच्या मार्गदर्शनाखाली व प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांच्या नेतृत्वात या नाविन्यपूर्ण उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. नागपुरातील ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालयाच्या स्मृतीशेष डॉ. चंदनसिंह रोतेले शैक्षणिक परिसरातील

संरक्षक अभिनव उपक्रमाचे ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालयात दरवर्षी आयोजन केले जात असल्याने यातून अनेक शाळा-महाविद्यालयांनी प्रेरित होऊन आपापल्या परिसरात कार्यान्वयन केले आहे. उपक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी सतिश भराडे, राजेंद्र झोड, गोकुल आणकर, शांदा गिरी, मालती तुपे, अनिता चतुर, धीरज रोतेले, सदाशिव गायकवाड यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

महत्वाचे

बुद्ध विहार समन्वय समितीकडून प्रा. रणजीत मेश्राम यांना कृतिशील आदरांजली

नागपूर : रणजित मेश्राम यांना बुद्ध विहार समन्वय समितीच्या वतीने कृतिशील आदरांजली अर्पण करण्यात आली. यावेळी त्यांच्या लेखसंग्रहाचे प्रकाशन करण्याचा तसेच ईशान्य भारतीय बौद्ध आणि महाराष्ट्रीयन बौद्ध संवाद परिषद आयोजित करण्याचा त्यांचा संकल्प पूर्ण करण्याचा निर्णय समितीच्या बैठकीत घेण्यात आला. आदरांजली सभेच्या अध्यक्षस्थानी अशोक सरस्वती बौद्ध होते. यावेळी कार्याध्यक्ष प्रा. घनश्याम धाबडे, सचिव ए.के. पाटील, अतंर्गत लेखा परीक्षक अ.ड. उत्तमकुमार शेंडे, संस्थापक सदस्या प्रमिला सोनवणे, कार्यसमिती सदस्य तनुजा झिलपे, जिल्हाध्यक्ष नरेश मेश्राम व सचिव विधानाथ लोखंडे यांनी प्रा. रणजीत मेश्राम यांच्या कार्याचा गौरव करत शोकसंवेदना व्यक्त केल्या.

राजुलवाडी येथे 17 ते 28 मार्चला धम्म साधना शिबिर

नागपूर : मौजे राजुलवाडी, ता. उमरेड येथील बोधिसत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आंतरराष्ट्रीय धम्म अकादमीमध्ये 17 मार्च ते 28 मार्च 2026 दरम्यान 10 दिवसीय धम्म साधना शिबिराचे आयोजन करण्यात आले आहे. या शिबिरात सहभागी होण्याचे आवाहन धम्मशिक्षक तथा आयएसएस सेवानिवृत्त श्याम अर्जुनराव तगडे यांनी केले आहे. या शिबिरामध्ये साधक-साधिकांना भगवान बुद्धांनी प्रस्तावितले आर्य आष्टीगिक मार्गाचे ज्ञान व साधनेचा प्रत्यक्ष अनुभव मिळणार आहे. तसेच बोधिसत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा धम्म मिशनची माहितीही साधकांना दिली जाणार आहे. दर महिन्याला आयोजित करण्यात येणाऱ्या या धम्म साधना शिबिराचा लाभ अनेक साधक-साधिका घेत असून ते आपल्या नातेवाईकांनाही सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहित करत आहेत. नागरिकांनी स्वतःसह कुटुंबीय, नातेवाईक व मित्रपरिवाराला या शिबिरात सहभागी करून घेण्याचे आवाहन आयोजकांनी केले आहे.

नागपूर सुधार प्रन्यास कर्मचारी वेलफेयर असोसिएशन

नागपूर : सुधार प्रन्यास कर्मचारी वेलफेयर असोसिएशन द्वारे दि. 07/03/2026 ते 08/03/2026 रोजी वेलफेयरच्या सांस्कृतिक सभागृहात खेसमेलेन तसेच दि. 08/03/2026 रोजी महिला दिनाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन ना. सु. प्र. चे विश्वस्त सदीप इटकेलवार यांचे हस्ते करण्यात आले. या प्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष रसिका कवाडे प्रामुख्याने उपस्थित होते. या खेसमेलेनानत फॅन्सी ड्रेस, नृत्य, संगीत अशा विविध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्रशांत भांडारकर यांचे हस्ते झाले. या स्पर्धेत क्रिकेट, हाकणे, बुद्धिबळ, कैरम, गोळा फेक इत्यादी स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या. वेलफेयरद्वारे दि. 08/03/2026 रोजी ना. सु. प्र. मध्ये कार्यरत आणि सेवानिवृत्त महिला कर्मचार्यांफे महिला दिवस साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे यशस्वीरीत्या आयोजन कर्मचारी वेलफेयर संस्थेचे अध्यक्ष दिलीप हटवार, सचिव राजन परकाळे, कोषाध्यक्ष राजेश काथवटे, मनोहर पाटील, हरीश मेश्राम, सतीश भुरले, सारनाथ गेडाम, लोभेश बोबडे, जागृती झोडे, काठोळे, गोसावी इत्यादी पदाधिकारी यांनी केले. राजेश समरीत, हजुरदास माहुले, ब्रह्म शेळके, शंकर बाबरे, राजेश डारे, सविता मेश्राम, पौर्णिमा काढेकर, प्रभाकर देवके यांचे सहकार्य लाभले. प्रास्ताविक गोविंद नाईक आणि आभार प्रदर्शन लोभेश बोबडे यांनी केले.

निरंजना बुद्ध विहार

नागपूर : समता कॉलनी, राजर्षी नगर येथील निरंजना बुद्ध विहारत सावित्रीबाई फुले पुण्यस्मरण आणि जागतिक महिला दिवस साजरा करण्यात आला. अतिथी डॉ. स्वाती सातबडे यांनी व्यक्तीच्या दैनंदिन जीवनात निरोपी स्वास्थ्यासाठी योग्य आहाराचे महत्व सांगितले. डॉ. मिनाक्षी मून आणि शितल नगराळे यांनी आपल्या भाषणाना माहिती दिली. महिला सक्षमीकरणाना महिलांच्या योगदानाबद्दल माया पाटील यांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाकाला अस्मिता बुलकुंडे, शीतल नगराळे प्रामुख्याने उपस्थित होत्या. शोभा गौतम पाटील यांनी 'रमाई' एकांकिका नाट्यकला सादर केली. ताराबाई शिंदे यांच्या यादनावर आधारित लघुनाटिका रिखी पाटील यांनी सादर केली. निक्कीता पंचभार्ड यांनी 'वो जानती है' ही स्वरचित कविता सादर केली. सौम्या मेश्राम यांनी स्वागत गीत आणि उज्वला कांबळे यांनी धम्मगीत सादर केले. सावि बुलकुंडे यांनी PSC मध्ये मिळवलेल्या यश्यासाठी केलेल्या संघर्षाची माहिती दिली. संचालन स्मिता वासेकर, आभार पूजा बोरकर आणि उराडे यांनी व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी माया पाटील, रिखी मेश्राम, कांचन पाटील, मेघा नगराळे, संगीता फुलझेले, पूजा बोरकर, मोयंत, चौधरी, अर्चना निकोसे, स्वाती अतकर, सीमा बेले, योगिता वल्लुकर, संगीता पंचभार्ड, मिनाक्षी गेडाम, सुलभा बनकर, वसुधा कांबळे, गौर, स्वता घोडाम यांनी परिश्रम घेतले.

समता सैनिक दलाचा 'धर्मशाला' येथील कार्यक्रमात सहभाग

नागपूर : 14 वे दलाई लामा यांच्या दिर्घायुष्य व उत्तम आरोग्यासाठी आयोजित केलेल्या मंगलकामना कार्यक्रमात समता सैनिक दलाचे केंद्रीय संघटक मार्शल सुनील सारीपुत दलाच्या अ स ं छ य कार्यकर्त्यांसोबत सहभागी झाले. त्यांच्या सोबत 67व्या स्मृतीदिनाचे 'आठव्या ऑल इंडिया टिबेट सपोर्ट ग्रुप कॉन्फरस' चे सुद्धा आयोजन करण्यात आले. या प्रसंगी सहभागी झालेल्या सर्वांनी मानवी हक्क, जागतिक शांतता आणि ऐक्यासाठी लाँग लाईफ प्रेयर सेरेमनी' हा कार्यक्रम भारतातील तिबेट समर्थक संघटनांनी धर्मशाला, हिमाचल प्रदेश येथे 9 ते 14 मार्च या कालावधीत आयोजित केला. या कार्यक्रमात देशभरातील विविध नेते, प्रतिनिधी आणि समर्थक एकत्र आले. या कार्यक्रमासोबतच '1959 टिबेट मुक्ती दिनाचा 67व्या स्मृतीदिनाचे' आणि 'आठव्या ऑल इंडिया टिबेट सपोर्ट ग्रुप कॉन्फरस' चे सुद्धा आयोजन करण्यात आले. या प्रसंगी सहभागी झालेल्या सर्वांनी मानवी हक्क, जागतिक शांतता आणि ऐक्यासाठी लाँग लाईफ प्रेयर सेरेमनी' हा

समता भवन चिचोली येथे समता सैनिक दलाचा स्थापना दिन साजरा

नागपूर : डॉ. बाबासाहेबांनी 13 मार्च 1927 रोजी समता सैनिक दलाची स्थापना केली. 13 मार्च 2027 रोजी या पक्षाच्या स्थापनेला 100 वर्षे पूर्ण होत आहेत. अखिल भारतीय समता सैनिक दलाच्या वतीने 13/03/2020 या कालावधीत शताब्दी वर्ष साजरे केले जात आहे. अखिल भारतीय समता सैनिक दल आणि समन्वय समितीतर्फे समता भवन चिचोली येथे शताब्दी वर्षाचा शुभारंभ करण्यात आला. सभेच्या अध्यक्षस्थानी संजय दुरगकर, बी.एन. वासे, सविता धमगाये, रेखा रामटेकर, प्रदीप गायकवाड, शेखर गायकवाड, धारागावे यांनी मनोगत व्यक्त केले. प्रशांत अधव, यांनी संचालन केले तर सैनिक परितपा झोडपे यांनी शारीरिक प्रशिक्षण, नागपूर जिल्हा यांनी केले. कार्यक्रमात 2026 ते 13/03/2027 या कालावधीतील कार्यक्रमाच्या रुपरेषाबाबत सूचना दिल्या.

प्रा. विजया मारोतकर यांना 'स्वयंसिद्धा' पुरस्कार

नागपूर : प्रा. विजया मारोतकर यांना महिला दिनाचे औचित्य साधत स्वयंसिद्धा प्रतिष्ठान यांच्या वतीने साहित्य व सामाजिक क्षेत्रातील उल्लेखनीय कार्यबद्दल 'स्वयंसिद्धा पुरस्कार' देऊन सन्मानित करण्यात आले. कार्यक्रम रयत शिक्षण संस्था संचलित महात्मा फुले महाविद्यालयाच्या सभागृहात पार पडला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. कामयानी सुर्वे होत्या. प्रमुख पाहुण्या म्हणून ज्येष्ठ साहित्यिका सुरेखा कटारिया, तसेच

रोख रक्कम देण्यात आली. प्रा. मारोतकर यांनी कथा, कविता व कादंबरी लेखनासह मूलींच्या जनजागृतीसाठी विविध कार्यक्रमांद्वारे उल्लेखनीय कार्य केले असून त्यांनी आतापर्यंत 45 पुस्तके लिहिली आहेत. नुकताच त्यांना 'राजखर पुरस्कार' ही प्राप्ती झाला असून या नव्या सन्मानाबद्दल त्यांचे सर्वत्र अभिनंदन होत आहे.

विविध संस्था संघटनांतर्फे जागतिक महिला दिन साजरा

प्रेरणा विकास सोसायटी व जण विकास केंद्र

हिंगणा : जागतिक महिला दिन निमित्त प्रेरणा विकास सोसायटी व जण विकास केंद्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने बौद्ध हळू परिषद, रायपूर (हिंगणा) येथे विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमात महिलांच्या हक्क, सशक्तीकरण आणि सामाजिक सहभाग या विषयांवर मार्गदर्शन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी राजेश जाधव होते. तर संजय बानखेडे, विनायक इंगळे, नागसेन फुलझेले, पद्माकर बुरगुरे तसेच अशा बुरगुरे आदी मान्यवर प्रमुख उपस्थित होते. मान्यवरांनी आपल्या मार्गदर्शनात सविस्तर विचार मांडले. कार्यक्रमादरम्यान महिलांच्या समस्या, त्यांच्या हक्कांचे संरक्षण आणि समाजात त्यांचे स्थान अधिक बळकट करण्यासाठी विविध उपक्रम राबविण्याबाबत चर्चा करण्यात आली. उपस्थित महिलांनीही आपल्या अनुभवांद्वारे विचार मांडले. प्रज्ञा रामटेकर यांनी सावित्रीबाई यांचाच गीत सादर केले. कार्यक्रमाला साधना डोब्रे, प्रज्ञा रामटेकर, वर्षा मेश्राम, बनिता कळसकर, उर्मिला कळसकर, उज्वला यादव, दर्शना बाबनिक, वंदना पंजवहे, उषा समर्थ, माधुरी धरत, सुनीता तांबे, सुरेखा रामटेकर, विशाखा शेंदरे, समीक्षा बागडे, साक्षी नागपूर, कशीश हरिणखेडे, शिल्पा रोडगे, रोशनी कोहळे, उमा ठाकरे ई. कार्यक्रमाच्या शेवटी उपस्थित सर्व मान्यवरांचे व सहभागींचे आभार शालीनी वाघमारे यांनी व्यक्त केले.

शताब्दीनगर चौक

नागपूर : जागतिक महिला दिनानिमित्त सकाळी 7 वाजता डॉ. बाबासाहेब यांच्या प्रतिमेला शताब्दीनगर चौक येथे पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. त्यानंतर शताब्दीनगर येथील मानव कल्याण अस्थासिका मैदानावरील स्मृतीशेष प्रा. रंजना कवाडे परिसरातील दिवंगत ज्येष्ठ विचारवंत रणजीत मेश्राम सभासंडप येथे कार्यक्रमाच्या शेवटी करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात त्यागमूर्ती रमाबाई आंबेडकर, सावित्रीबाई फुले, अहिल्याबाई होळकर तसेच हिंदवी स्वराज्याच्या प्राेरणास्थान जिजाबाई यांच्या प्रतिमांना माल्यांपात्र करून करण्यात आली. यावेळी प्रमुख पाहुण्या संगीता चव्हाण, सुशीला बनसोड तसेच नगरसेवक नागेश मानकर उपस्थित होते. अजनी पोलीस स्टेशनचे कवाडे यांनी धावती भेट देऊन शुभेच्छा दिल्या. याप्रसंगी सलोनी दिनेश मानकर हिने मार्च 2024-25 मध्ये झालेल्या दहावीच्या परीक्षेत 75 टक्के गुण मिळवल्याबद्दल तिचा सत्कार करून उच्च शिक्षणासाठी प्रोत्साहन देण्यात आले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी माला वाघमारे, उज्वला डोंगरे, उमा कांबळे, संस्था चौर, वैशाली नाईक, लता भोयर, वैशाली वाळके, अपेक्षा नागदिवे, कनिता रामटेकर, माधुरी रामटेकर, सुनिता गोडघाटे, वैशाली मून, सुनीता पारखडे, प्रिती पाटील, नंदिनी लोखंडे, जया पाले, बबिता पारखडे, वचस्त्रा वाळके आणि सूर्यश्री तेलमोरे यांनी परिश्रम घेतले. कार्यक्रमाच्या शेवटी अध्यक्ष संगीता म्हसकर यांनी सारांश शुभेच्छा दिल्या. महिलांच्या सक्रिय सहभागामुळे कार्यक्रम यशस्वीरीत्या पार पडला.

काव्यप्रेमी शिक्षक मंच

नागपूर : काव्यप्रेमी शिक्षक मंच, नागपूर यांनी अपर्णा कल्लवार यांचे निवासस्थानी नागपूर जिल्हाध्यक्ष निशा खापरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली महिला दिनाचे आयोजन करून सर्व सखींच्या उपस्थितीमध्ये हा कार्यक्रम उत्तमरीत्या पार पडला. याामध्ये निशा खापरे यांच्या अनुमोदनाने अध्यक्षपदाची धुरा कवयित्री, लेखिका रेखा सोनारे यांनी सांभाळत प्रास्ताविक सादर करून महिला दिनाचे महत्त्व पटवून दिले. तसेच प्रमुख पाहुणे सुष्मा सोळंके यांनी मत व्यक्त केले. मुख्यतः कोकिल खोदणकर, डॉ. गीता वाळके, डॉ. शील बागडे, प्रगोती कळमकर यांनी कविता सादर केल्या तर प्रा. अपर्णा कल्लवार यांनी गझल सादर केली. शितल बोधे यांनी एकपात्री नाटक सादर केले. अर्चना कोहळे व ज्योत्स्ना दौदलकर यांनी कविता सादर केल्या. डॉ. नंदिनी खाडे यांनी सुरेल आवाजात गाणे गाऊन सर्वांची मने जिंकली तर रेखा सोनारे यांनी विनोदी कविता सादर करून हस्य उजळवल्या. संचालन प्रा. अपर्णा कल्लवार यांनी केले तर आभार प्रदर्शन डॉ. शील बागडे यांनी केले.

रमाईनगर पॉवरग्रीड परिसर

नागपूर : उत्तर नागपूरमधील रमाई नगर पॉवर ग्रीड परिसरात महिलांनी एकत्र येत जागतिक महिला दिन उत्साहात साजरा केला. कार्यक्रमाची सुरुवात महापुरुषांच्या प्रतिमांना मान्यवरांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण व दीपप्रज्वलन करून करण्यात आली. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. सुधा जनबन्धू होत्या. प्रमुख अतिथी म्हणून प्रा. पुष्पा घोडके व विशाखा शेवाळे उपस्थित होत्या. तसेच तृषी आटे यांची विशेष उपस्थिती होती. अध्यक्षीय भाषणाना डॉ. सुधा जनबन्धू यांनी स्त्रीचे समाजातील स्थान अधोरेखित करत महिलांनी शिक्षण, समता व स्वाभिमानाच्या मार्गावर पुढे जाण्याचे आवाहन केले. विशाखा शेवाळे यांनी महिलांनी प्रत्येक क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी केली असली तरी कुटुंबातील समस्या समजलीने सोडविण्याची गरज असल्याचे सांगितले. तृषी आटे यांनी धम्मवार मार्गदर्शन केले. प्रा. पुष्पा घोडके यांनी महिलांच्या हक्कांसाठी घरभरात झालेल्या चळवळींचा उल्लेख केला. महिला दिनानिमित्त उपस्थित सर्व महिलांचा मान्यवरांच्या हस्ते गुलाबाचे फुल देऊन सत्कार केला. कार्यक्रमात गीत, कविता व नृत्याचे सांस्कृतिक सादरीकरणही करण्यात आले. कार्यक्रमाचे संचालन रीता बडगे यांनी केले, तर आभार प्रतिमा कोचे यांनी मानले. कार्यक्रमाचे आयोजन प्रज्ञा सोमकुवर, सोनाली शेंडे व प्रतिमा कोचे यांनी केले.

मंगलदीप नगर

नागपूर : दक्षिण नागपुरातील मंगलदीप नगर येथे श्री गुरुदेव सेवा मंडळच्या वतीने राष्ट्रस्तं तुकडोजी महाराज यांच्या पुण्यस्मृती तसेच सावित्रीबाई फुले स्मृतीदिनानिमित्त जागतिक महिला दिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने महिलांसाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमात महिलांना घरगुती व्यवसाय, गृहउद्योग आणि बचत गट याबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी शिक्षण, स्वावलंबन आणि सामाजिक सहभागाने महत्त्व अधोरेखित करण्यात आले. कार्यक्रमादरम्यान एका वयोवृद्ध महिला कामगाराचा सन्मान करण्यात आला तसेच मुलींनी प्रेरणादायी वेशभूषा आणि व्याख्यानांद्वारे सहभाग नोंदविला. परिसरातील मोठ्या संख्येने महिलांनी या कार्यक्रमात सहभाग घेतला. राष्ट्रवृंदनाने कार्यक्रमाचा समारोप झाला.

नागार्जुना इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअरिंग, टेक्नॉलॉजी अँड मॅनेजमेंट

नागपूर : मैत्रेय शैक्षणिक संस्थेद्वारा संचालित नागार्जुना इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअरिंग, टेक्नॉलॉजी अँड मॅनेजमेंट येथे आंतरराष्ट्रीय महिला दिन मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाला महाविद्यालयाचे प्राचार्य रसिक उपाध्ये, विविध विभाग प्रमुख, प्राध्यापक, कर्मचारी तसेच विद्यार्थ्यांची उत्स्फूर्त उपस्थिती लाभली. कार्यक्रमाच्या माध्यमातून महिला सशक्तीकरणाचे महत्त्व अधोरेखित करण्यात आले, तसेच महिलांच्या शिक्षणासाठी महान कार्य करणाऱ्या क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांना अभिवादन करण्यात आले. कार्यक्रमादरम्यान प्रथम वर्ष इलेक्ट्रिकल इंजिनिअरिंगच्या विद्यार्थ्यांनी सामाजिक संदर्श देणारे नाट्य सादर केले. तसेच द्वितीय वर्ष एआयएमएल आणि इलेक्ट्रिकल इंजिनिअरिंग विभागातील विद्यार्थ्यांनी आकर्षक नृत्य सादर करून कार्यक्रमात रंगत आणली. सुपुर्ण कार्यक्रमाचे सुंदर आणि प्रभावी संचालन सुहानी बागडे हिने केले. मैत्रेय शैक्षणिक संस्थेचे अध्यक्ष अजय वाघमारे, सचिव प्रदीप नगरगे आणि कोषाध्यक्ष कुलदीप रामटेकर यांनी महाविद्यालयातिल प्राध्यापिका, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थ्यांनी जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने हार्दिक शुभेच्छा दिल्या आणि विद्यार्थ्यांसाठी हा कार्यक्रम फलदायी बनवण्याच्या आयोजनाकडे कौतुक केले. महिला सल्लागार अध्यक्षा प्रा. अर्चना वालदे यांच्या मार्गदर्शनाखाली कार्यक्रमाचे उत्कृष्ट समन्वयन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या शेवटी प्रा. दिक्षा बनसोड यांनी आभार मानले.